

OKTATÁSI
HIVATAL

NAT
2020

9

Történelem

feladatgyűjtemény

LIVEWORKSHEETS

Történelem
feladatgyűjtemény
9.

A feladatgyűjtemény a TKV/122-7/2021. engedélyszámon 2021. 02. 10-től tankönyvi engedélyt kapott.

A kiadvány megfelel a kormány 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról megnevezésű jogszabály alapján készült Kerettanterv a gimnáziumok 9–12. évfolyam számára Történelem 9–12. tantárgy előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértő: DR. FAZEKAS CSABA

Tananyagfejlesztő: BORHEGYI PÉTER, SZÁRAY MIKLÓS

Vezetőszerkesztő: PAPPNÉ GELLÉNYI JUDIT

Szerkesztő: PÁLINKÁS MIHÁLY

Pedagógiai lektor: DR. NÁNAY MIHÁLY

Látvány- és tipográfiai terv: VIDOSA LÁSZLÓ

Illusztrációk, szakábrák: KURDI ISTVÁN, SZÁRAY LŐRINC, SZÁRAY MIKLÓS, VÁMOS NORBERT

Térképek: SZÁRAY LŐRINC, SZÁRAY MIKLÓS, ZSOLDI KATALIN

Fotók: © Shutterstock; © CULTIRIS; © Mudrák Attila; Wikimedia Commons

A tankönyvben felhasználtuk Herber Attila–Kampós András: Történelem 9. munkafüzet (FI-504010902/1) szövegét, képeit, ábráit és térképeit.

© Oktatási Hivatal, 2021

ISBN 978-615-6178-84-8

Oktatási Hivatal • 1055 Budapest, Szalay utca 10–14.
Telefon: (+36-1) 374-2100 • E-mail: tankonyv@oh.gov.hu

A kiadásért felel: Brassói Sándor mb. főigazgató
Raktári szám: OH-TOR09MAB
Tankönyvkiadási osztályvezető: Horváth Zoltán Ákos
Műszaki szerkesztő: Marcsek Ildikó
Grafikai szerkesztő: Téglásy György
Nyomdai előkészítés: Hanák Katalin
Terjedelem: 15,45 (A/5) ív • Tömeg: 310 gramm
1. kiadás, 2021

Gyártás: Könyvtárellátó Nonprofit Kft.
Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató
A nyomdai megrendelés törzsszáma:

Ez a tankönyv a Széchenyi 2020 Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program EFOP-3.22.-VEKOP-15-2016-00001. számú „A köznevelés tartalmi szabályozóinak megfelelő tankönyvek, taneszközök fejlesztése és digitális tartalomfejlesztés” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

LIVEWORKSHEETS

Történelem

feladatgyűjtemény

9.

Oktatási Hivatal

Bevezető

A 9. évfolyam tananyagához kapcsolódó feladatokat tartalmazó feladatgyűjtemény a Nemzeti alaptanterv (NAT 2020) alapján készült történelemtankönyvek (Történelem 9. – OH-TOR09TA; Történelem 9. – OH-TOR09TB) szemléletéhez, tartalmához és szerkezetéhez illeszkedik. Elsősorban olyan feladatok találhatók benne, amelyek a tanórán elsajátítottak átfogó, összegző ismétlését teszik lehetővé. A feladatok összeállításánál fontos szempont volt az is, hogy kiderüljön, mennyire sikerült megérteni egy-egy történelmi korszak fő problémáit.

A feladatok megfogalmazása, hangneme az érettségi feladatokéhoz hasonló, ezzel segítve az írásbeli vizsga jellegének megismerését.

A feladatgyűjteményben egyes helyeken hagyományos helyesírással (pl. 9. oldal 6. feladat), máshol modern helyesírással (pl. 11. oldal 10. feladat) jelennek meg az évszázadok. A kétféle jelölést az indokolja, hogy célszerű megismerni a több száz éves írásmódot is, hiszen régi forrásokban, vagy a régi épületek feliratain a hagyományos írásmóddal találkozunk. A Magyar helyesírás szabályai 12. kiadásának (2015) 294. pontja szerint mindkét írásmód helyes.

A forrásközpontú, gondolkodtató feladatok megoldásával a megszerzett készségek felhasználására helyeződik a hangsúly, aminek később az érettségien is nagy szerepe lesz, amikor a biztos előismeretek segítségével esetleg ismeretlen forrást kell elemezni.

A forráselemzéshez, a történelmileg „korrekt” értékeléshez szükséges fogalmak megerősítéséhez, tisztázásához olyan újszerű feladatok nyújtanak segítséget, amelyek forrásrészletek és értelmezéseik párba állítását jelölik ki célként.

A kötetben megjelenő feladatok eltérő nehézségűek, de mindegyikük közös eleme, hogy megfelelő előismeretek birtokában jóval könnyebb a megoldásuk, mint azok híján.

A feladatok egy része – társadalom-, kultúrtörténet stb. – a tanórán vagy a tankönyvből megszerzett ismeretek kiegészítését szolgálja: az ott csak nagy vonalakban említettek részleteinek felfedezésére, továbbgondolására, esetleg a téma önálló feldolgozására mozgósít.

A ma is aktuális problémák múltbeli jelenlétének megmutatását azért tartjuk fontosnak, hogy érzékeltesük: a modern kor és a történelmi múlt közötti távolság bizony sokszor nem is olyan nagy, mint hinnénk. Ha pedig bármi módon is közelebb kerül a múlt, azáltal könnyebb lesz megérteni és eligazodni a történései között.

A feladatok gyakorlásra, nem pedig dolgozat céljából készültek, éppen ezért megoldásuknál sokszor egyéb segédeszközt – térképet, internetet – is igénybe lehet venni. Nem a számonkérésre törekedtünk, hanem arra, hogy a történelem eredményes tanulása élményszerűvé váljon. Hisszük, hogy a dolgozattól egészen az érettségire való felkészülésig a siker záloga nem a magányos, elkeseredett „magolás”, hanem jelentős mértékben a történelemmel való egyéni vagy csoportos felfedező, vitatkozó, szellemi élményt adó foglalkozás.

*A tanuláshoz sok sikert kívánnak:
a feladatgyűjtemény alkotói*

Tartalom

Bevezető	4
I. Civilizáció és államszervezet az ókorban	6
II. Vallások az ókorban	27
III. Hódító birodalmak	39
IV. A középkori Európa	48
V. A magyar nép eredete és az Árpád-kor	75
VI. A középkori Magyar Királyság fénykora	91
Források	119

A feladatok jelöléséről

Ezzel a jelzéssel azokat a feladatokat jelöltük, amelyek tartalmilag a törzsanyagra vonatkoznak, és a megkívánt kompetenciákban egyszerűbbek. Nem nyílt végű, hanem eldöntendő kérdéseket tartalmaznak, vagy egy szűkebb listából kell kiválasztani a helyes megoldást, vagy egyszerű forráselemző feladatok.

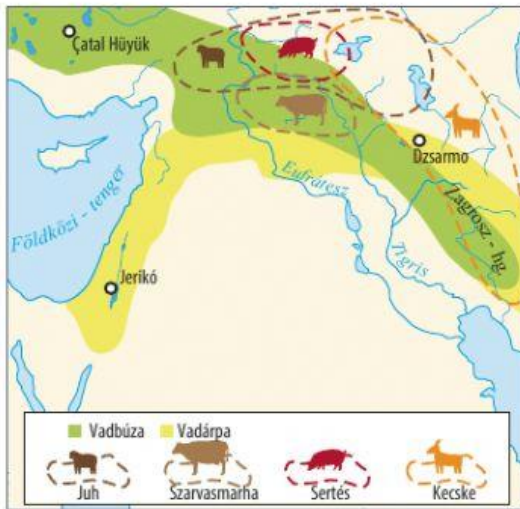
A következő jelzéssel a feladatoknak azt a bő csoportját jelöltük, amelyek tartalmilag a törzsanyaghoz tartozó forrásokat több/magasabb szintű kompetenciát mozgósítva elemeznék.

A harmadik jelzéstípus azok mellett a feladatok mellett található, amelyek megoldásai során magasabb szintű kompetenciák mozgósítására van szükség. Ezeknél a feladatoknál a megoldások néha tartalmi elemeiben túlnyúlnak a kerettantervi lexikán, de a feladattípusok összetettsége miatt kiválóan alkalmasak gyakoroltatásra. Javasoljuk, hogy bátran dolgozzák fel tanórán közösen ezeket a nehéz feladatokat is, mert számos olyan forráscsoportot tartalmaznak, amelyek elemzése elősegíti a tanulói kompetenciák fejlesztését.

I. Civilizáció és államszervezet az ókorban

1. Az alábbiakban Elő-Ázsia térképének részletét és az ott háziasított (domesztikált) fajokat látja. A térkép megtekintése után ismeretei segítségével válaszoljon a kérdésekre!

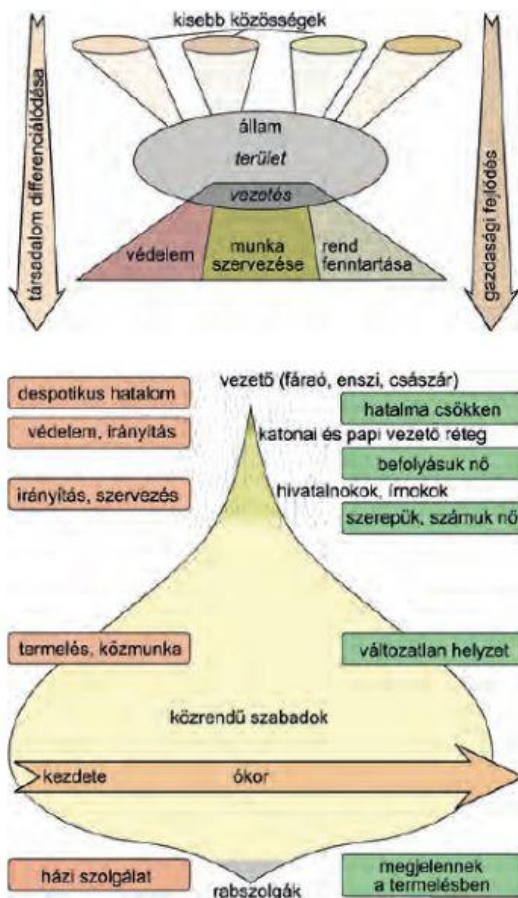
a) Hogyan nevezi a történettudomány a jelölt régiót?

b) Mi a jellegzetessége az itt megtörtént domesztikációnak?

c) Milyen természeti, földrajzi tényezőkkel függött ez össze?

d) Miért nem a folyóvölgyben „kezdődött a civilizáció”?

2. Egészítse ki a szöveget az alábbi fogalmakkal az ábrák segítségével! (Ha szükséges, a beírandó fogalmakat lássa el a megfelelő toldalékokkal!)

despotikus rabszolga közrendű állam fáraó írnok törvény öntözéses

Az ókor kezdetén az emberi közösségek egyesüléséből létrejöttek az első _____. Kibontakoztak az együttélés szabályai, tagoltabbá váltak a társadalmak. Az állam az öt alkotó közösségek szükségleteit látta el, annak szokásai határozták meg jellegét. Kialakultak az állam funkciói (védelem, munkaszervezés, rend fenntartása), melyek biztosították a közösség létét. Egyesítette a közösség erejét, betartatta a szokásjogot, később _____ hozott.

A megismert, alapvetően _____ földművelésen alapuló társadalmak uralkodói despotikus hatalommal rendelkeztek. Hatalmukat a papi és katonai vezető rétegre támaszkodva gyakorolták, amelyek azonban mindenben az uralkodótól függtek. A szervezés munkáját az _____ végezték. A termelést és a közmunkákat a szabad, de általános alávetettségben élő _____ szabadok végezték. A _____ létezett, de számuk és szerepük csekély volt, inkább az uralkodó és a vezető réteg háztartásaiban alkalmazták őket szolgaként.

Az államok létrejöttétől elkezdődő két-három évezredben változások következtek be. Az uralkodók, mint Egyiptomban a _____ hatalma despotikus volt.

3. Az alábbi forrásrészlet Mezopotámia gazdaságáról szól. A szöveg elolvasása után töltsd ki a táblázatot, majd válaszolj a kérdésekre!

A hajdankor napján a szántóvető így adott tanácsot a fiának: Midőn földed megmunkálásához fogsz, nyitott szemmel ügyelj az öntözőárkokra, csatornákra és a gátakra: amikor földed elárasztod, ne legyen rajta túlságosan magas a víz szintje; amikor pedig a vizet leengeded, ügyelj arra, hogy a talaj kellőképpen felázott maradjon. Tapossák meg neked beburkolt patájú ökrök, és ha a gyomot már kitiporták, és ha a rögös felszín elegyengették, még te magad is simítsd el tökéletesen, keskeny kapával [...]. Majd egy kapával lazítsd fel a paták nyomát, és az simítsa el a helyüket. Boronával egyenlíts ki minden mélyedést, és a kapás a földet mind a négy oldala felől járja be szerszámaival. [...] Bronz szerszámaid legyenek kezvedbe simulók. A jószág bőr homlokkötele, az ösztöke, a száját kinyitó, a szíj: bizony, mind

jó segítségedre vannak. Vetőmagszóró dobozod repedéseit tömdd be – ez jelentős hasznot hajt neked. [...] Az eke az élet fenntartója! Ezért a földet a rögtörő ekével munkáld meg, s majd ismételten munkáld meg a sekély járású ekével. Miután a földet elboronálták, háromszor egymás után elgereblyézték, és göröngyeit fabunkóval finom morzsákká verték szét: a szíj markolata legyen jó segítségedre. [...] Midőn földednek vetés alá forgatásához fogsz, ekéd hasítsa fel számodra a talajt. Hagyd az ekén a kormánylemezt, és vékony szöggel függeszd fel vetőmagszóró dobozodat. Állítsd szélesre az eke kormánylemészét, hogy ekéképpen húzza meg a barázdákat: nyolc barázdát húzzál [...]. Ha mély a barázda, magasabbra nő benne az árpa.

(Sumer „parasztnaptár” részlete)

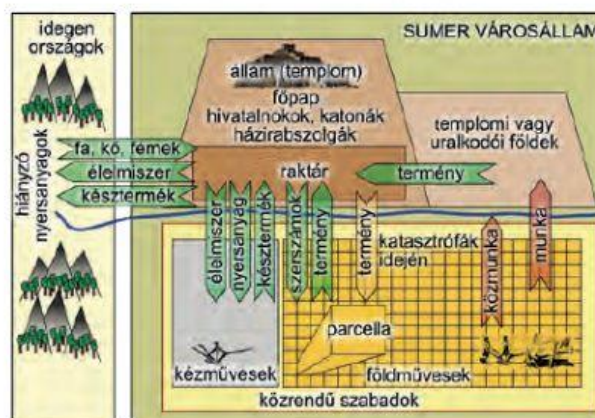
Munkaeszközök	A munkafolyamat részei
1.	a föld elegyengetése
2. kapa	
3. borona	
4.	a mag elvetése
5.	a föld morzsákká verése
6. eke	

a) Milyen mezőgazdasági termelési módszer biztosította a városok ellátását?

b) Milyen következményekkel járt hosszabb távon ez a módszer?

4. Az ábra a mezopotámiai gazdaság működését mutatja be. Egészítse ki a szöveget az ábra és ismeretei alapján!

A termelés szervezeti keretét a _____, s kisebb részben a kisparaszti birtokok adták. Az előbbieket olyan nagybirtokok voltak, melyek általában a város legjobb földterületeit foglalták el, s az _____ vagy a templom tulajdonát képezték. Az irányítást a templomhoz tartozó _____, a közvetlen termelést a _____ szabadok végezték, akik ennek fejében terményt kaptak. A megtermelt javak a _____-ba kerültek, s innen látták el a földműveseket. Kézművesek is tartoztak a gazdasághoz, az _____ által behozott nyersanyagokat ők is a _____-ból kapták. Ide adták le késztermékeiket, s innen jutottak élelmiszerhez, a mezőgazdasági munkások pedig a kézművesek által készített szerszámokhoz, szövetekhez.

5. Az alábbiakban Hammurapi törvényeinek értelmezési lehetőségeit olvashatja. Keresse meg a kommentárakhoz tartozó forrásrészleteket, és írja a betűjelüket a táblázatba!

- A) 218. §. Ha az orvos valakin nehéz sebet ejt bronzkésével, s az illető halálát okozza, avagy valakinek könnycsatornáját bronzkésével megnyitva az illető szemét tönkreteszi: kezét vágják le.
- B) 142. §. Ha egy nő férjét meggyűlöli, „ne érj hozzám” – mondja: múltja hibájával együtt állapíttassék meg; ha magát megtartóztatta, úgy hogy hibát el nem követett, míg férje kijárogatott, s ezzel túlságosan elhanyagolta: e nő nem vétkes; hozományát foghatja, és apja házába mehet.
- C) 117. §. Ha valaki adósságba esik, minek folytán feleségét, fiát vagy leányát pénzért eladja, avagy szolgaságba adja: vevőjük, illetve uruk házában három évig fognak dolgozni; a negyedik esztendőben felszabadítandók.
- D) Ha az illető [...] szavaimra hallgatván, ítélkezésemet nem veszi semmibe [...], Samas hosszabbítsa meg kormánypalcáját [...]. Ha szavaimra [...] nem hallgat, a nagy Anum [...] kormánypalcáját törje össze, [...] városa vesztét, népe szét-szóródását [...] mondja ki [...].
- E) 104. §. Ha a kereskedő a közvetítőnek gabonát, gypajút, olajat vagy bármiféle egyéb holmit elárusítás végett átad: a közvetítő a pénzt elkönyveli, s a kereskedőnek visszaadja; a közvetítő arról a pénzüsszegről elismervényt, amelyet a kereskedőnek lefizetett, megtartja.
- F) 32. §. Ha egy muskénomot [félszabad, teljes katoná], aki a király hadjárata alkalmával fogságba került, a kereskedő kivált és városába eljuttatja, ha házában kiváltásához van mód, maga magát fogja kiváltani; ha az illető házában nincs semmi, amivel kiváltsa magát, a város istenének temploma útján váltassék ki.
- G) 53. §. Ha valaki a szántóföldjének gátját megerősíteni lusta, s emiatt gátját meg nem erősíti, mire gátján hasadék nyílik, és a mezőt a víz elönti: az az ember, akinek gátján a hasadék nyílt meg, az elveszett gabonát meg fogja téríteni.
- H) 3. §. Ha valaki az ítélkezés alkalmával büntett ellen való tanúskodás céljából áll elő, s oly kijelentést tesz, melyet be nem bizonyít: ha az ítélet főbenjáró ítélet, az illető ölessék meg.
- I) 8. §. Ha valaki akár ökröt, akár juhok, akár szamarat, akár disznót, avagy hajót lop: ha a dolog az istené, ha a dolog a palotáé, harmincszorosa fogja megadni, ha a dolog felszabadított [muskénus, aki katoná is lehet]: e tizszeresét téríti meg; ha a tolvajnak nincs mit adnia: ölessék meg.
- J) [Hammurapi] Samasa Babilinek, a világosság felkeltője Sumér és Akkád országára, a király, aki engedelmességre kényszerítette a négy világtájt, Istár kegyeltje vagyok én. Amikor Marduk a nép helyes vezetésére [és] hogy az országot a kormányzásra [ítélkezésre] megtanítsam, küldött engem, a törvényt és az igazságot „az ország szájába helyeztem”, a „nép húsát feljavítottam”.
- (Részletek Hammurapi törvényeiből)

Értelmezés/kommentár	Betűjel
1. Mezopotámiában az uralkodó nem hozhatott törvényeket, az érvényes világrendet az istenek alkották meg. Az uralkodás lényege pedig ennek az „igazságnak”, a kittu(m)-nak a fenntartása volt. A király az igazság istene, Samas nevében beszélt.	
2. A korban a bizonyítás még gyenge lábakon állt, ezért mindennél fontosabb volt az adott szó szentsége. Az eljárás főként a tanúk meghallgatásából állt, ezért büntették halállal a hamis tanúzást. Emellett gyakran alkalmazták az „istenítéletet”.	
3. A templom- és palotagazdaságtól függött az újraelosztható termékek mennyisége, lényegében a város jóléte. A törvények fokozott szigorral védték. Meglopásakor a megtorlás és a kárpótlás elve keveredett.	
4. A muskénusok teljes katonák, a király által szolgálati telekre ültetett „félszabad” idegenek vagy foglyok voltak. A hatalom támaszaiként fokozott figyelem övezte személyüket, és az állam saját vagyonából váltotta ki őket, ha fogságba estek.	
5. A legfontosabb gazdálkodási terület a mezőgazdaság, az ottani kártérítések jelentős részét teszik ki a szövegnek. Mivel a csatornázás a közösség egészét érintette, elhanyagolása kártérítést vont maga után.	
6. Az írásbeliség szerepét jelentősen növelte, hogy Hammurapi korában írásos szerződést kötöttek minden ügyletről. Az ékírásos táblák a kor gazdasági életének első számú forrásai.	
7. Az adósrabszolgaság lényege, hogy az adós saját vagy családja tagjaival is felelt adósságaért. Az itteni formájának érdekessége, hogy időben korlátozott volt.	
8. Házasságnak – ez már monogám kapcsolat – azt tekintették, amiről szerződés volt. A házasságtörést szigorúan büntették, hogy a házasságból született gyermekek törvényességét védjék. A házasság felbontása – akár a feleség által is – ismeretes volt.	
9. Hammurapi a talio („szemet szemért, fogat fogért”) jogi elvét fogadta el, pénzbüntetés helyett azonos testi sértést tartott igazságosnak, mint ahogy az amurrú törzsek körében szokásos volt. A talio mellett látható az úgynevezett „tükör-elv” is, amely az elkövetéshez használt testrész – például a kéz – csonkítását jelentette.	
10. Az „igazságos ítéletek” értelemben véve nem köteleztek senkit, pusztán oktató, igazságra nevelő jellegűek voltak: mintát adtak az igazságos ítélkezéshez. Az idézet hosszú átokformulával zárul, amely az oszlop megsemmisítőit fenyegeti. A kor hiedelmei szerint a név kivakarása egyben mágikus megsemmisítést is jelentett.	